

DISSERTATIO HISTORICO-
THEOLOGICA

DE

SVEO-GOTHIS

*Qui vixerunt seculis post natum Christum, duobus primis:
tradens fidei eorum articulos, ac converrorum nomina, sed
cum primis probans ecclesiae existentiam apud illos, seculo
Christi secundo: docens item modum ejus tam prope-
gata in omnes provincias, quam aucta pluri-
mum in provinciis cunctis.*

In Regia Academia Aboënsi

CUM CONSENSU REV. FACULT.
THEOL. PUBLICÉ PROPOSITA

P RÆS I D E

P E T R O BÄNG/ Doct. & Prof.

R E S P O N D E N T E

W I L H E L M O Granberg Smolando,
Stipendiario Regio

In Aud. supremo 22. Maii, Anno 1674.

A B O Æ,

Excusa à PETRO HANSONIO, Acad Typogr.

Admodum Reverendo & in Christo Patri Eminentissimo,

DN. M. JOHANNI BAAZIO,
Theologo maximè Eximio; Amplissimæ Diœce-
sios Wex: Episcopo Gravissimo, Consistorij Præ-
sidi æquissimo, nec non Regij ibidem Gymna-
sij Ephoro laudatissimo, Mecenati ac Patrono ma-
gno, devota semper ac submissa mente colendo.

NEC NON CÆTERIS

Plurimum R:dis Clarissimis atq; per Eximijs VIRIS,

Synedrij Ecclesiastici Wex: ASSESSORIBUS Di-
gnissimis; Regij Gymnasij ibidem Lectoribus So-
lertissimis, Scholæ Rectori & Conrectori dexterissi-
mis, fautoribus ac Promotoribus meis omnibus ho-
noris cultu venerandis.

SIMUL ATQ;

Per Universum Diocesin Reverendū, Clarissimū, venera-
bilis & Humanissimis VIRIS,

Dn. Dn. Præpositis, Pastoribus, Dieconis & Sym-
mystis vigilanssimis, Fautoribus ac Benefacto-
ribus itidem Certissimis.

Audenticum hocce Exercitium, spe
Promotionis fretus. reverenter
& officiosè litat ac offert.

RESPONDENS

C A P . V .

*Tradit hujus seculi articulos fidei, apud nostros olim aut
recens conversos Sveo-Gothos.*

Capite superiori evictum argumentis pluribus, *tam moralibus, quam divinis, nostros antiquos Sveo-Gothos fuisse* seculo Christi primo ad veram pœnitentiam, & Evangelii exauditionem, vocatos; multos item eorum urgenti vocatis nutui, tum paedagogicè aut paruisse, aut cessisse: unde conclusum, non paucos eorum de novæ vocationis gratia fuisse gloriatos, &c. Seilicet ut dixit Paulus de se: fui persecutor, blasphemus, &c. ἀλλ' ἐλεῆθην, 1. Tim, 1: 13. sic de se se tunc potuerunt nostri Sveo-Gothi dicere: fuimus idololatræ, blasphemæ, &c. ἀλλ' ἐλεῆθημεν. Imo, sicut Paulus αὐξητικῶς in codice Basiliensi insertur dicere ἀλλα καὶ ἐλεῆθην: sic Sveo-Gothi inter primos vocati, dicere potuerunt: ἀλλα καὶ ἐλεῆθημεν. Restat ut eorum articulos fidei nunc paucis memoremus.

Articuli fidei quoad hoc caput, & præsens seculum primum, post natum Christum, fuerunt aut veteres, aut novi.

I. *Per veteres articulos intelligo eos, quos Sveo-Gothi habuerunt a suis majoribus sibi traditos, quales cum primis fuerunt, quos ex antiquissimis didicissent, h.e. quos a suis aut aliorū Noachidis, percepissent. Numerari illi possunt ex ratione Ecclesiastica, qualis illa fuit ante diluvium, & qualis quoq; post mansit, donec institueretur foedus mediatore Mose, cum populo Israelitico, publicum quidem ac solenne; attamen singulare & maiorem partem civile. Quibus postea adjecti sunt articuli alii, partim relicti ab antiqui foederis doctoribus, ceu de circumcisione, jejuniis, observatione festorum &c, partim ab ejusdem foederis imitatoribus additi plures alii, ceu historicus ille, qui de Mose habetur Hebr. 12: 21. quem fateor ex litera*

scripta utcunq; posse arcessi, sed quem tamen ex traditione pia ac vera, absq; periculo credere possumus ad Pauli aures pervenisse.

II. Per novos autem articulos intelligo eos, quos Evangelii nova & universalis prædicatio fecit de Christo explicatores: quales tunc fuere, ut verbis scripturæ sacræ eos collectim enunciem: Christum in temporis plenitudine natum de muliere, Gal. 4: 4. oportuisse pati & resurgere à mortuis, luc. 24: 26. eumq; esse qui tunc prædicabatur, Act. 17: 3. & 18. virum prophetam, potentem in opere & sermone, coram Dœo & omni populo, luc. 24: 19. factum propitatem pro peccatis totius mundi, 1. Joh. 2: 2. cuius sanguine pollicetur Deus nos iri purgatum ab omni peccato, 1. Joh. 1: 7. si poenitentiam egerimus, Act. 17: 30. in ipsum crediderimus, Act. 16: 31. ac baptizati fuerimus, Act. 16: 33. Eum constitutum universi judicem, Act. 17: 31. in se credentes nunc misso Spiritu Sancto bonis spiritualibus replere, actandem æternum beare. Joh. 14. & 17. Et qui articuli fidei plures hic recenseri possent, ac quoq; deberent, In quibus omnibus conjicere est nostros Sveo-Gothos tunc Deo probasse suam fidem, illiq; ut æternum salvarentur, firmiter adhæsisse.

CAP VI.

Ostendit nuper conversos, item ceteros clarius informatos, in sacros cœtus semper propendisse; indicatq; quod eis non men in istis sacris cœtibus.

I. *N*cœtus coire est instinctus naturalis: religio vero Christiana tanto arctiores cœtus amat; quanto ipsa in capite Christo, nexibusq; sacerdotiis aliis, coharet arctius Eph. 4: 1. Legere possumus quomodo à tempore

pore Christi non extiterunt modo piorum cœtus, sed & quod existentiae suæ rumorem diffuderunt quoq; ad gentiles, pariter ac religiosos. Tota historia Evangelica testatur in dogmatibus suis æq; ac historiis, *b. e. in scriptis epistolicis, æq; ac historicis*, religiosos Christi sacrorum causa, semper in unum convenisse, conf. Phil. 4. haud mirum igitur si res ut erat, perscrebuit quoq; ad eorum gentiles: hinc ut alia nunc taceam, Rusticus Romanæ urbis præfectus ad justinum: *in cuiusnam eruditionis ac disciplinarum genere versari? &c. qualenam istud dogma? &c. quem in locum convenisti?* vide justin ipsum apud metaphraſt. Langium.

Poſſent heic duo narrari. (1) *Locus ubi recentes Christiani conveniebant?* Temporibus liberis libere semper ac ubiq; sed locis aptis, conveniebant olim Christiani in mutuam sui consolacionem ac admonitionem &c, quando autem persecutionum procellis agitabantur, jam latebras plerumq; quarebant, & quarebant illas anxie, nè intermissorum cœtum aut privilegiorum unquam recte incusarentur: ac Romæ quidem sub furoribus sœvientium imperatorum conſtruebant Christiani ſibi cœmeteria in arenariis cryptis, quorum uſus inserviebat non modo humandis defunctorum corporibus, ex quo ſe nomen est inditum, ſed & persecutionis tempore ad latebras Christianorum. Mirabile dictu, vidimus, ſapiusq; luſtravimus Priscilla cœmeterium haud pridem inventum atq; refossum via ſalaria tertio ab urbe lapides, quod nullo magis proprio vocabulo dixerimus præ ejus amplitudine, multiq; atq; diuersis ejusdem viis, quam ſubterraneam civitatem quippe quod ejusdem ingressu primaria via ceteris amplior pateat, qua hinc inde vias diuerſas habet, eademq; frequentes, qua rurſus in diuersos viculos dividantur & angiportus. Rurſus ut incivitatis ſtatū locis, velut forā quādam, ampliora ſint spatia ad conuentus ſacros agendos, eadēq; sanctorum imaginibus exornata, nec defint lie-

cet nunc obstrūcta, ad lumen recipiendum de super excisa foramina. Obstupuit urbs cum in suis suburbis abditas se novit habere civitates, Christianorum tempore persecutionis olim colonias, modo autem sepulchris tantum refertas: & quod legebat in chartis, vel videbat ex aliis cœmiteriis aliqua solum ex parte reclusis, tunc plenius intellexit. quæ enim de iisdem apud S. Hieronymum in Ezech. cap. 40. vel Prudent. Peristophil. in Hyppol. legerat, suis ipsis oculis intuens, vehementer admirabunda spectavit, &c. scribit Bar. Annal. tom. 2. p. 82.

(2) Posset hic narrari quando iidem Christiani conveniebant? Fuerunt primis Christi seculis conventum sacrorum causæ variæ. Scilicet convenerunt tune non tantum ad hymnos canendos, sed & ad alios instruendos, aut ad sese aliosq; confirmandos &c: & sic partim amoris causa conventum, partim charitatis; editaq; symbola, aut privata amoris, aut caritatis publica, &c.

Adplie.

Sicut jam Christiani Romanorum conveniebant, ubi potuerunt statim vicibus, jam liberis, jam arrestatis, ut modo dictum: sic conveniebant Christiani Sveo-Gothorum, servatis suis vicibus, ubi eis fortuna conventum ullam faciebat copiam. nimirum quos nostrorum libertate sacrorum privavit hæc aut illa furens tempestas, illos recepit solitudo, si non ut Romæ subterranea, tamen ea quæ tune benigna fuit a eos condidit, aut in cavernis rupium, aut in vastis nemoribus. Deinde ut ardor nominis Christiani ejusq; debitus zelus multos olim alibi terrarū coegit sapientis; sic putandum non infrequentius istos nostros convenisse, quod eodem ut alii, illi tunc inflammarentur devotionis studio. Et reddit hue summa: Ut exterorum nemo alias potest definire, ubi aut quando illorum Christiani singuli conveniebant; quemadmodum id ipsum eruditæ ac ingenuæ Rustico respondet Justinus: sic nec nos possumus dicere, ubi aut qn. nostri singuli conveniebant: utriq; namq; angium

mur.

mur probationis defectu: Et Christianorum Deus loco non circumscribitur, cum invisibilis sit, & cœlum atq; terram impleat: ubiq; igitur à fidelibus adoratur, & ejus gloria ubiq; collaudatur, uti ibidem ait justinus Martyr.

II. *Cognomina v. conversorum b. seculo primo, vix opus est recensere: dicebantur illi alibi* (1) *discipuli, Act. 11: (2) Christiani ibid conf. Gregor. Nyssen. de profan. Christi. non Chrestiani, ob commodum aliquod, uti talem derivationem deprecatur in Orat. ad Anton. Pium, justinus. (3) Fratres, Matt. 23: conf. Tertul. in apolog. cap. 36. ubi hujus denominationis rationem reddit. (4) Sancti, Rom. 1: & 2. Cor. 13: (5) Nazareni, à Christo Nazareno, eorum capite auctoreq; Qui titulus cum aliis fuit invisus, tum præcipue judæis; qui ideo ter in die exgentes, mane, & meridie, & circa vesperam, populum execrando, dicebant: maledic Deus Nazarenus, conf. Hieron. in Esa. cap. 49. & Epiphan Hæres. 29. (6) Dicebantur illi catholici; cognomine invento ad discretionem eorum à falsis quibusvis: ita sane loquitur Pacianus ad Sym. Novat. *Miki Paciano nomen est Christianus, catholicus vero cognomen; illud me nuncupat. istud ostendit: hoc probor, &c.* Ilt jam terrarum alibi, novis Christianis fuerunt sua cognomina, eaq; aut sacra, aut convenientia alia; sic credendum nostros tunc temporis Christianos suis sacris aut convenientibus nominibus aliis fuisse domi ornatos, quamquam nos h.t. eorum singula non valeamus exprimere; documentorum subsidio destituti. Et ita de illis nostris uti dicebantur inter se, ac à piis & Christo deditis aliis.*

Deinde ut novi Christiani alibi terrarum muli nominibus improbis traducebantur per gentiles, partim in sui contemptum ac Iudibrium, partim in sui odium ac invidiam: sic minime dubitandum similibus calumniis lacefitos fuisse tunc temporis

ris nostros conversos. *Christiani apud Romanos dicebantur* (1) *Superstitionis*, quia alii religioni, quam Romanæ fuerunt dediti & in sua exercenda non Romanis modo, sed & aliis quoq; gentibus flagrantiores. (2) *Dicebantur Christiani Iudei*, quia urbe excisa iudei latius in orbem terrarum vagantes ac perterve ubiq; sese gerentes, omnibus facti sint abominabiles: unde August. de Civ. Dei lib. 6. c. 11. *interim usq; eo sceleratissime gentis consuetudo invaluit, ut per omnes jam terras sit recepta*; confer Rutilium Clementianum in itinerario, qui canit:

Atq; utinam nunquam iudea subacta fuisset,

Pompeji bellis, imperioq; Titi.

Latius excisa pestis contagia serpunt,

Victoresq; suos natio victa premit.

Ubi vides iudeos in omnes terras fuisse prosemelatos, ac sub iudeis cumprimis intellectos Christianos. qui dicebantur hoc nomine, & quod iudeorum Essenorum pleriq; ad Christi fidem accesserunt, & quod conversi alii hoc seculo primo ferme Essenorum iudeorum vivendi institutum excoluerunt, ut id ipsum ex Philast. & joseph. ostendit Baron. annal. tom. 1. pag. 630. seq. (3) *Dicebantur Christiani Magi*, aut specialiter, *Mathematici, Astrologi, &c.* Penes antiquos triplicis generis magos fuisse tradit Eusebius apud Hieron. tom. 9. quorum primi erant doctissimi ac vere Philosophi, farina ac olere vitam trahentes. Secundi Sacerdotes, ut diu in Perside: tertii generis illi fuere, qui invocationibus maiorum demonum intendentes, vel ad commovendos animorum affectus in contraria studia, vel ad futura prænoscentia & occulta divinanda, maleficia exercebant; dicti item

Ma-

Mathematici ac Astrologi. Et hanc magiae Mathesios aut astrol. speciem intellexerunt gentiles, quando Christianos nominarunt Magos (4) Uno verbo: *Christianum hominem, omnium scelerum reum, Deorum, imperatorum, legum morum. imo, naturae totius inimicum nominarunt ac existimarunt gentiles*, uti id ipsum ostendit in Apolog. Tertul. c. 2. 35. & 40. His inquam, improbis nominibus traducebantur Christiani primi apud gentiles Romanos; non dubitandum igitur, quin ijsdem, eorumq; similibus flagitiosis nominibus aliis, nostri domi à suis nuncuparentur, ad datamq; quamlibet occasionem accusarentur.

C A P. VII.

Probat etiam hoc seculo Christi secundo per Sveo-Gothiam nostram fuisse passim locorum, religionem Christi veram.

Ecclesiā Christi hoc seculo ejus secundo, fuisse per totum terrarum orbem diffusam, probant variorum Auctōrum testimonia. (1) *jam vero cum ecclesia tanquam clarissima quædam lumina suum splendorem per totum terrarum orbem (ergo etiam per Sveo-Gothiam) diffudissent, Fides in salvatorem Ego Dn. nostrum Christum Jesum in universo hominum genere magnopere vigeret, diabolus osor probitatis, inimicus veritatis &c.* ad annum Christi 120um, scribit Euseb. Histor. lib. 4: c. 7. (2) *Quod religio Christiana longe lateq; in toto terrarum orbe fuit h. seculo propagata, auctor est justinus Philosophus, qui ait: atqui ne-*

unum quidem est genus mortalium, sive barbarorum sive
græcorum, sive etiam aliorum omnium, quocunq; adpellentur nomine, vel Hamaxobiorum, vel Nomadum domo
carentium, vel in tentoriis viventium, & cum pecoribus
vitam tolerantium (an hic Sveo-Gothos judicas exclusos;
imo, an his censes justinum Lappones nostros exclusisse)
inter quas per nomen crucifixi Jesu supplicationes & gra-
tiarum actiones Patri fabricatori rerum omnium non fiant:
hæc ad annum Christi 140, scribit justin. in Dial. cum Try-
pho ex vers. Langi (3) His consentientia habet jrenæus,
lib. i. c. 3. qui hoc ipso seculo claruit, cum ait: *Neg^o hæ-
quæ in Germania sunt fundatæ ecclesiæ aliter tradunt,
neg^o hæ quæ in Hyberis sunt, neg^o hæ quæ in Celtis, neg^o
hæ quæ in oriente, neg^o hæ quæ in Ægypto, neg^o hæ quæ in
libya, neg^o hæ quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed si-
cūt sol creatura Dei in universo mundo unus & idem est,
sic & lumen & prædicatio veritatis ubiq^{ue} (ergo etiam
in Sveo-Gothia) lucet, & illuminat omnes homines,
qui volunt ad cognitionem veritatis pervenire.* (4) Hic
addere possumus Tertullianum, qui in fine hujus seculi se-
cundi floruit. Is aduersus judæos, cap. 7. & 8. In quem inquit,
alium universæ gentes crediderunt, nisi in Christum, qui jam venit.
Cui enim alijs gentes crediderunt, Parthi, Medi Elamite, & qui ha-
bitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Capadociam & inco-
lentes Pontum, & Asiam & Pamphiliam, immorantes Ægyptum, &
regionem Africæ quæ est trans Cyrenem. Romani & incola, tunc
& in iherusalem Judei, & gentes cæteræ, ut jam Getulorum varietates,

& Mau.

& Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini & Galliarum di-
 versæ nationes, & Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo v subdi-
 ta, & Sarmatarum & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum & abdi-
 tarum multarum gentium & provinciarum & insularum multarum
 vobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus. in quibus o-
 mnibus locis Christi nomen, qui jam venit, regnat: utpote ante quæna
 omnium civitatum (Ergo etiam Uplaliensis &c:) porta sunt a-
 perte, & cui nulla sunt clausæ: ante quem seræ ferreæ sunt
 comminuta, & valvæ areae sunt aperte, quamquam & ista spiritua-
 liter sunt intelligenda, quo præcordia singulorum, variis modis à dia-
 bolo obessa, fide Christi sint referata: attamen perspicue sunt adim-
 pleta, utpote in quibus omnibus locis populus nominis Christi inhabi-
 tet. Et post pauca, instituta collatione inter regnum Chri-
 sti, & regna variorum Monarchiarum; quæ omnibus regnare
 potuisset, nisi Christus Dei filius, qui omnibus in æternum gentibus
 regnaturus nunciabatur. Nam si Salomon regnavit, sed intra ter-
 minos iudeæ; à Bersabe usq; ad Dan termini regni ejus signantur. Si
 vero Babyloniis & Parthis regnavit Darius, non habuit potestatem
 ulterius ultra fines regni sui: non habuit in omnibus gentibus poten-
 tiatem. Si Ægypti Pharaō vel quib; ei in hereditatem regni suc-
 cessit, illic tantum potitus est regni sui dominio. Si Nebucodonon-
 zar cum suis regulis ab India usq; in Æthiopiam habuit regni suiter-
 minos. Si Alexander Mæcedo nunquam Asiam universam, & ca-
 teras regiones postquam divicerat, tenuit. Si Germani adhuc usq;
 limites transgredi non sinuntur. Britannia intra oceani ambitum
 conclusæ sunt. Maurorum gens & Getulorum barbaries à Romanis
 obſidentur, ne regionum suarum fines excedant. Quid de Ro-
 manis dicam, qui de legionum suarum praediis imperium suum mu-
 niunt, nec trans ipsas gentes porrigere regni sui fines possunt? Chri-
 sti autem regnum & nomen ubiq; (Ergo etiam in Sveo-Gothia)
 porrigitur, ubiq; creditur, ab omnibus gentibus supra numeratis co-

litur, Ubique regnat, Ubique adoratur, &c. Hæc si vera sunt, uti vera eadem esse nos pie speramus, sequitur profecto testimoniiis tot tamque clarorum scriptorum ecclesiasticorum, seculo Christi secundo in nostris SveoGothis, fuisse Christo sumam ecclesiam.

Dicis: Scribunt isti auctores Rhetorice, & sine dubio aliquas gentes nominant, de quibus singulis non possent per inductionem ut ajuvent, suam thesin probare. Sed sciendum est hosce ecclesiasticos scriptores de hujus seculi fœcundissima propagatione scripsisse vel adversus haereticos, vel gentiles, vel judæos: studuisse igitur inter scribendum, ut omnibus explorata proferrent, & non alia, nedum falsa, ne ab hostibus suis redaruerentur ullius mendacii. Unde Baron. de Tertulliano, qui scripsit ad Romanos Antistites, ad Scapalam Asiae Pro Consulem, attestatione facta ex literis Imperatoriis &c. postulante quis ait, suspicari in re tam memorabilis, cujus adhuc testes vivent, atque coram redargnere possent, imo & coram illis qui Christianos alioquin ex levi causa deridere ac jurgiis insectari solerent, Tertullianum mentiri potuisse? cum præsertim gravissimam ageret causam, nempe fidei Christianæ defensionem, &c. cum à causa se penitus cadere intelligeret, si vel levioris mendacij ab ipsis argui posset, &c., Annal. tom. 2. pag. 203. Supra veritatem igitur non scripserunt hi recensiti auctores; sed fas est moraliter credere omnes illas orbis partes ac provincias gavifas fuisse clara Evangelii luce, quas illi eadem dicunt fuisse beatas,

C A P. VIII.

Recenset varios modos quibus ecclesia Dei tunc temporis propagabatur de provincia in provinciam,
itemque quomodo tunc ubique terrarum
illa valde crescebat.

Duo recepi me in hoc capite probatum: Nimirum
I. Eccle.

I. Ecclesia Christi propagationem maximam de provincia in provinciam, per totum terrarum orbem.

II. Ejusdem in qualibet provincia, multam fæcundamq; auctio-
nem.

Quod ad prius membrum attinet de ecclesia Christi latitu-
dine, quoad singulas provincias per orbem terrarum, ac con-
seqventer de ejus latitudine, per nostras provincias Sveo-
Gothicas, hoc seculo Christi secundo.

Recoli hic debent argumenta ea, quæ seculo Christi pri-
mo hanc thesin abunde satis ostenderunt ac munierunt.
Quibus addi possunt hæcce alia, quæ itidem præsentem the-
sin, quoad hoc seculum, probant muniuntq; perspicuè. Er-
go heic reminiscendum est.

I. Alexandria fuisse omnibus generis homines: nam Alexandria fuit
instar verticis omnium civitatum, prout scribit Ammianus l.
22. Et fuit quoq; illa talis dum aut incolarum conditionem re-
spicis, aut originem religionis. (1) Inhabitarunt illam varii
populi, non vicini modo; sed & alii procul dissiti. Video
aut Chrysost: ego non solum Græcos apud Vos, neq; Italos, neq; à pro-
pinquiis regionibus, Syria, Lybia Cilicia, neq; qui supra illos Æthio-
pes habitant, neq; Arabes; sed etiam Bactrianos, Scythes & Per-
sas & Indorum quosdam, qui concurrunt, & semper apud vos ver-
santur, Orat. 32. ad Alexandr. Tu igitur hic non negabis inter
illos Scythes, fuisse aliquos Sveo-Gothos. (2) Ut Alexan-
dria tunc temporis propter versionem bibliorum, fuit in-
star matris, quoad religionem sacram; aliis instillandam sic
rursus minime negabis illam per eosdem istos Scythes, qui-
cunq; illi fuerunt, aliis nostratum domi viventium, ve-
ram religionem fuisse impertitam.

II. Est hic reminiscendum, judeos sub finem test. Veteris, ac
sub initium T. Novi, fuisse per omnes mundi provincias ubiq; diffu-

sos. Jerusolymis tempore passionis Christi agebant judæi ex omni natione, que sub celo est, Act. 2. 5. h. e. nequaquam Palestina terminis continebantur, sed longe lateq; in Asia, Africa ac Europa habitabant, teste Philone uti dictum supra, aut populosâ ista natio, non sicut alia gentes, unius regionis spatio comprehensio debatur, sed totum pene orbem passim incolebat, judice Bar. ad annum Christi 41. & ita ante urbem excisam. Excisa a. urbe, jam adhuc judæi latius diffusi sunt: *Latius excisa pestis contagia serpūt, victoresq; suos natio victa premit, ex Rutiliodictū est supra p. 320. conf. Hylsem de Aux. gr. p. m. 144.* Quo a. illi congregati judæi postea iverunt, eo iverunt non tam simplices judæi, quam semiChristiani: nam complures ex illis pertasi judeorum infamia & gloriam Christianorum è contrario emulantes, illis adhaserunt; sed ita tamen, ut non crederent (singuli) sicut illi, sed commixtione quadam, tanquam ex diversis generibus animantium, horrendum monstrum conflarent, scribit Baron. ad annum Christi 74. Et sic etiam per hosce domum reversos, potuit Christus nostris prædicari, Phil. 1:

III. Est hic reminiscendum, quomodo non pauci Christiani fuerunt, qui Stephano lapidato jerusolymis una vice pellebantur, Act. II: 29. sed fuerunt illi omnino multi: imo, judice Baronio, ultra 15 millia. Nec deinde tenuis fuit eorum numerus, qui ingruente bello Romano, postea Jerusolymis fugerunt, antequam penitus interceptus esset egrediendi exitus. nam credi potest etiam tunc Deum metuentibus sese dedisse significationem, ut fugerent à facie arcus, ac liberarentur, uti habetur Psal. 59: *Hi singuli fuerunt fidei causa ita divisi, ut seminatoris frumenta effecti ad panem supracœlestem, orbem peragendo (ergo etiam terras Sveo Gothicas) vivificæ doctrinæ virtutes ac efficacias pro-seminarint, uti scribit Greg. Nyssen. serm. de S. Stephano.*

IV. Apostoli autem uti singuli in eas orbis partes amandabantur,
ad quas

*ad quas S. Sanctus eos voluit proficisci, sic quocunq; contende-
bant, à verbi Christi strenua prædicatione non ante cessa-
bant, quam per se aut suorum alios, paucis annis totum
terrarum orbem (Ergo etiam SveoGothiam) sub jugum ve-
ritatis misissent, conf. supr. pag. 302. seqq. Hæc vera sunt
ex informatione codicis saeri: Non ergo dubitare conve-
nit, quin Seculo Christi primo, aliqua in terris Sveo-Gothi-
cis, ecclesia Christi fuit plantata.*

*Plantatam vero eandem intra ejus seculi medium, uti evictum
supra, pag. 307. seqq. ac ex crescentem in sat populosam multitudi-
ninem, uti probatum supra p. 317. seqq. auxerunt hoc Christi secun-
do seculo, (1) Advenientes ad nos Christiani per varias per-
secutiones, institutas ab imperatoribus Romanis, Trajano,
Hadriano, &c. dispersi. (2) Religiosi alii, qui sub initium
huius secundi seculi, inter se se commiscebantur in bello Tra-
jani Dacico. (3) Auxerunt ecclesiam nostram in partes orbis va-
rias praecones emissi ab Apostolis aut eorum successoribus, vide Ni-
cephi lib. 5. cap. 26. Nam ut Anglia, Hispania, Gallia, Italia,
Germania ac Scythia suis doctoribus beabantur, quod con-
stat ex hist. Ecclesiastica: sic minime ambigendum, quin de illis
in nostros aliqui transirent saepius. Credi itaq; potest, per
horum aliquos prædicatum esse Christum, ubi ille ante non
sic fuit notus, & sic eorum adventu, in Sveo-Gothia nostra
non tantum ecclesiam austam; sed & plures factos Chri-
sti præcones. Ut vere per benignam Dei dispositionem
tunc credamus fuisse factum, ut secta Christianorum h. seculo
secundo inveniretur non modo in omni orbis parte, sed & in omni ci-
vitate, ut scribit Euseb. de Præpar. Evangel. lib. 6. cap. 8. ac
consequenter, ut inveniretur etiam in borea, a: in nostrorum Sveo-
Gothorum civitatibus cunctis: quod hic fuit indicandum.*

*Posterioris capitinis membrum, de ecclesiæ Christi
secunda propagatione in cunctis provinciis, ut spero,
vix est difficile probatu.*

I. *Permissione Dei ruerunt tunc gentes longius in cœcitate sua ac
vanitate, circa Deorum cultum, quam ut cultus suus eis amplius
placeret. Multos scilicet Deorum suorum illi fastidiebant, ac
semetipso porro circa aliorum cultum, recte & inculabant
& condemnabant. Admirabantur Romani Vespasianum ac
Hadrianum; imo, Æsculapium valde colebant: ut tamen
postea illi experiebantur vana esse miracula, quæ jactaban-
tut facta a Vespasiano ac Hadriano; sic pariter eis innotuit
Deum Æsculapium, cuius celebre erat templum in insula
Tiberina, cuiusq; plurima solerti impostorum industria
jactabantur miracula, sibi nulli fuisse utilitati, conf.
Arnob. libr. 7. advers. gentes. Puduit igitur illos hujus
Dei Æsculapii, ac pariter multorum inutilium aliorum,
quos ante aut ipsi deificassent aut Deificatos ab aliis acce-
pissent, conf. Lipl. Antiquit. Inscript. orbe. 2. fol. 29. &
Baron. ad annum Christi 139. Ut jam Romanos puduit quo-
rundam talium suorum Deorum; sic minime dubitandum,
quorundam suorum Deorum puduisse itidem istos nostros.
Deinde ut Romani quosdam Deos aperte rejiciebant ceu supervacaneos,
sic procul dubio ceonebant isti nostri suos Deos multi-
tudine laborare; nam constat illorum non pauciores, quam
200 in uno Thoreri templo, apud West Gothos fuisse cultos
vide Herwarer Sagun p. 32. facile igitur conjici potest quo-
rundam in tanta copia, ceu nimiorum ac supervacaneorum
eos pœnituisse. Tertio ut Romanorum multos cepit pudor instituti
cultus circa quosdam Deos alios; sic minime dubitandum, quin
& nostros pœniteret cultus quondam à se instituti, circa Deos
non*

non paucos. Atq; ex hac consideratione, vel iniutilitat^e apud D^eos quosdam vel eorum multitudinis in universum quoad rationem rectam, vel deniq; ex consideratione cultus quoad aliquos minus honesti, non posuerunt non nostri ingeniosiores, ut Romanorum sibi similes alii, præsentem d^eo^ris id^aquovia^v aspernari, ac alias præstolari.

II Factum est Dei benigna providentia, ut invalecente præconio nominis Christi, oracula Pythica non modo cessarent, sed & Christum manifeste prædicarent. Jovis Ammonis oraculum cessasse demonstrat juvenalis Satyr. 6. dum sub Domitiano canit: *Quicquid Dixerit Astrologus, credent à fonte relatum Ammonis: quoniam Delphī oracula cessant; & genus humanum damnat caligo futuri.* Similiter quod Deorum oracula vocalia in Græcia ac maxime in Boetia. h. t. cessarint, testatur Plutarchus in colloquio inter Cleombrotum & Demetrium, ubi porro adiicit quid Pythiadi usū venit. Descendit, inquit, in opertum oraculi invita, & animo minime alaci. statim autem in primis responsionibus adparuit ex asperitate vocis eam instar navis vento impulsa non sustinere vim spiritus, adeoq; repletam esse spiritu maligno & muto. tandem prorsus exagitata cum terribili clamore ad exitum contendit, ibi, se projecit, ita ut non tantum consultores fugerint, sed & Nicander vates, & quotquot aderant oforum I. Sanctorum. paulo post tamen ingressi, sustulerunt eam mente captam, ac supervixit paucos dies, vide Plut. ipsum de orac. def. in fine. Scil. destruxit illam vis nominis Christi, qui venit dissolvere opera diaboli, i. Joh. 3: Inhabitantes ergo tunc gentiles religioni alii, in hanc pythicam minime amplius inclinabant, quæ jam non modo intravuit, sed veluti exsiccatus amnis, inauruit ac exolevit. Deinde quod oracula insuper Christum predicatorint, legere possumus non tantum ex historia Pii imperatoris, sub anno Christi 143, sed & ex justini Apologetico. Pius imp. noluit

in in-

in infantes Christianos gladio senvire; tamen quo avitæ superstitioni paulatim deficienti prospectum foret, quod intelligeret occasione sibyllarum carminum, & aliorum gentilium vatum ac prophetarū, qui multa de Christo prædictissime vīs essent, (en prædicat) complures à patria superstitione deficere, & ad religionē Christianam confluere, ejusmodi librorū lectionem penit⁹ vetuit, adposita pœna mortis, verba sunt Baronii. Justinus a. in cohortatoria sua ad gentiles scribit, consulente quodam vestrum oraculum, ita vos ipsi narratis, quinam unquam extiterint vere pii & religosi homines, tale responsum id edidisse dicitis: solo Chaldaeus (Abraham) sapit, & Iudaeus Apella. per se ipsum genitum, regemq; Deumq; colentes. Vides hic oracula non tantum obmutuisse ut modo dictum, sed & suspensos gentiles ad Christum recte remisisse.

III. Quin & hoc effect Deus benigna sua gubernatione, ut ad adventum Evangelij Christi de cresceret idololatria. Romæ abrogavit seculo primo imperator Claudius multa sacrificia, multasq; ferias; quod iisdem ut ille censebat, major anni pars inutiliter absunebatur, non sine magno reip. detimento, vide Dionem lib. 60, revera autem Numine cœlesti impellente sic fecit, ut statuta idololatrica minuerentur sub introitu prædicati Christi. Et pariter apud nostros eodem tempore multas ferias præsertim Friggianas, ceu inutiliores ac lasciviores damnavit Sterkoterus, eodem Spiritu itidem hic moliente aliud, quam quod reformator cogitabat.

IV. Alias ut h. t. auerentur cætus Christianorum, ursit non tantum vis Evangelii, sed & dignitas hetiarum, seu sodalitorum sacrorum. Scilicet conveniebant Christiani statis diebus ante lucem, carmenq; Christo dicebant: tum sese sacramento obstringebant non in scelus aliquod, sed ad peccatum omne vitandum, ac specialiter ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, nevè fidem fallerent, aut abnegarent depo-

Doctissime Dn. Granberg Amice per dilecte,

Multum temporis est, ex quo Academiam nostram primum intrasti,
Et fui si ex eo sic diligens, ut conatus tuo ad plauderemus semper
cuncti: at pressit te in annos rerum substantia tenuis: inde igitur fa-
ctum, ut non minus sudares in inedia abarcenda, propter vitæ suspen-
tationē; quam in profectib⁹ studiorū urgendis: Et bæc quoq; causa, nifal-
lor, cur heic non attigisti metā, quā ingēni adolescentes alij consue-
verunt sibi propōnere. Sic sine proportione distribuuntur etiam hactua
atate, bona fortuna. Sed tamen ne desponderis animum: Vicisti ha-
bēnus adversa pleraq; Jure igitur potes mitioribus imminere, quod
fortuna varius quēnq; damnet ad æterna ergastula, Et quod defunctis
in adolescentia sua vice in perferendis asperis, illa soleat maturioribus
annis frequentius benigna affulgere. Felicia quæd ego Tibi ex animo
poveo, ac jam medit antem iter ad lares domesticos, salvere ac bene age-
re jubeo. Vale.

P E T R U S Bång h. vice
tuus P R A E S E S.

Ad

Virum - Juvenem.

Moribus candidis & doctrinā præstantissimum,

Dn. WILHELMUM Granbergh Smolandum,
Patriotam & Amicum per dilectum:

SEmideæ quondam montis Dryades abiegni
Incolam adoptarunt, Castalidum sobolem,
Ardua Parnassi peteret qui culmina celsi.
Sufficit & studiis Invigilasse sacris!
Pergas, ad patrios, WILHELM, rediture penates,
Numina Gotthorum prisca referre sciens
Hospitibus propriis: animas venare beandas
Inqœuo Zelo, Præmia non aberunt.

L. Mf.
ELIAS TIL-LANDS
Φιλίατρος.

Eruditione ac virtutum culturâ Insigni, & præstantissimo
Dn. Studioſo W I L H E L M O Granbergh Smoland,
Sympatriotæ & amico suo conjunctissimo, ita gratulari voluit.

Sunt qui Castalidum nomen Sarcasmate nigro,
Conspuerant clarum thespiadumq; Decus.
Sunt heu! qui genium non ingenium suum adornant,
Sunt queis & Bacchi pocla profunda placent.
Hæc tu contemnis Granbergh ludibria mundi,
Qui potius Müſis invigilasse Cupis
Pectore de toto cupiens tibi singula Fausta
Gratulor, atq; tuis gressibus & studiis.
Ito bonis avibus fines patriosq; saluta
Quos virtute tua Condecorare potes.
Ito bonis avibus cœli Te sospitet Altis
Auspicio, christus te regat atq; regat:

JONAS ANGELIUS
Philos: Cand:

Salve Domine RESPONDENS!

Qui amplissimum Historiaæ oceanum, transire satagit, deprehendet
Qeam tantæ esse profunditatis, ut industria humana explorari ne-
queat; cuius quidem insignem usum in aliis, maxime & hoc commen-
dat, quod memoria propagandæ suam non deroget operam. Unde non
mirum, tot huic studio olim fuisse deditos, quippe, in aliis studiorum
generibus hoc sublato, vix proficere possunt. Hoc Tu præstantissime
Domine WILHELME accurasieri calculo perpendere non destiti-
sti, dum specimen hoc publicum felici auspicio, nec minori commodo
eruditis prbare voluisti. In Gratulationem ergo prorumpere à me
non alienum esse fateor, nisi obstaret ingenij tenuitas: animi tamen
promptitudo resarciet quod viribus defit, tuverò ut variis molestiis, qua-
tibi diuiores fortune vices objecerunt, infracto animo ereptus es ita
scias majora propitijs tibi numinis superesse auspicia. Quod ita con-
fore animitus voveo,

JOHANNES KROOD.